

Marinarkæologisk forundersøgelse
i forbindelse med uddybning
i Nakskov Havn
NMU j.nr. 2457

Jørgen Dencker

VIKINGESKIBS
MUSEET

VIKINGESKIBS
MUSEET

Marinarkæologisk forundersøgelse

i forbindelse med uddybning i

Nakskov Havn.

NMU j.nr. 2457

Jørgen Dencker

Marinarkæologisk forundersøgelse i forbindelse med uddybning i Nakskov Havn. NMU j.nr. 2457

I forbindelse med at klarlægge, hvorvidt der kunne forekomme intakte kulturlag i Nakskov Havn i området langs den middelalderlige bydel, blev det, på et møde den 20. maj 2005 med deltagere fra Nakskov Kommune, Nakskov Havn og Vikingskibsmuseet, aftalt at indlede den tidligere aftalte marinarkæologiske forundersøgelse med en prøvegravning langs Sydkajen (Kaj VIII) og Toldbodkajen (Kaj XI) med Nakskov Havns mobilkran. På baggrund af resultatet ville der blive taget stilling til, hvorvidt der var behov for at gennemføre yderligere prøvegravning med et uddybningsfartøj.

Den sonderende prøvegravning blev gennemført den 29. maj og 2. juni med deltagelse af personale fra Nakskov Havn og Jørgen Dencker, Vikingskibsmuseet.

Metode

Prøvehullerne blev lavet med polygrab monteret på en wiremaskine, hvor sedimenterne blev optaget i lag på ca. 50 cm's tykkelse. Øverst i grabben og imellem dens kløer var det muligt at vurdere sedimenternes art og karakter.

I alle prøvehullerne blev der gravet til undergrund, som bestod af meget fast og hårdt ler.

Med mobilkranens begrænsede rækkevidde blev prøvehullerne anlagt 9-10 meter fra den nuværende kajkant.

Fig. 1: Det var muligt at vurdere sedimenternes art og karakter øverst i grabben og imellem polygrabbens kløer.
Foto: Jørgen Dencker, Vikingskibsmuseet.

Prøvehuller

Sydkajen

Ved Sydkajen, som er 295 meter lang og ligger på den tidligere ø Færgeland overfor middelalderbydelen, blev der lavet fire prøvehuller (I–IV, fig. 2).

I alle 4 prøvehuller blev der gravet til undergrund, som bestod af meget fast og hårdt ler overlejret af et lag gråsort, blødt havneslam med en anslået tykkelse på mellem nogle få centimer og ca. 1 m. Hvor det var tykkest (prøvehul II), var slammet let sandet med et let indhold af muslinger. I prøvehul III og IV blev der opgravet ler ved 1. grabfuld, og undergrunden var her kun dækket af et tyndt lag slam.

Toldbodkaj,

Ved Toldbodkaj (Kaj XI), som er 195 m lang og ligger udfor middelalderbyens nordvestlige del, omtrent mellem gaderne Tolderensstræde og Nørrevold, blev der lavet tre sonderende prøvehuller (V–VII, fig. 2).

Ved prøvehul VII forekom der 30-40 cm havneslam overlejrende undergrundsler.

I de øvrige to prøvehuller (V og VI) var undergrundsleret overlejret af et ganske tyndt lag havneslam.

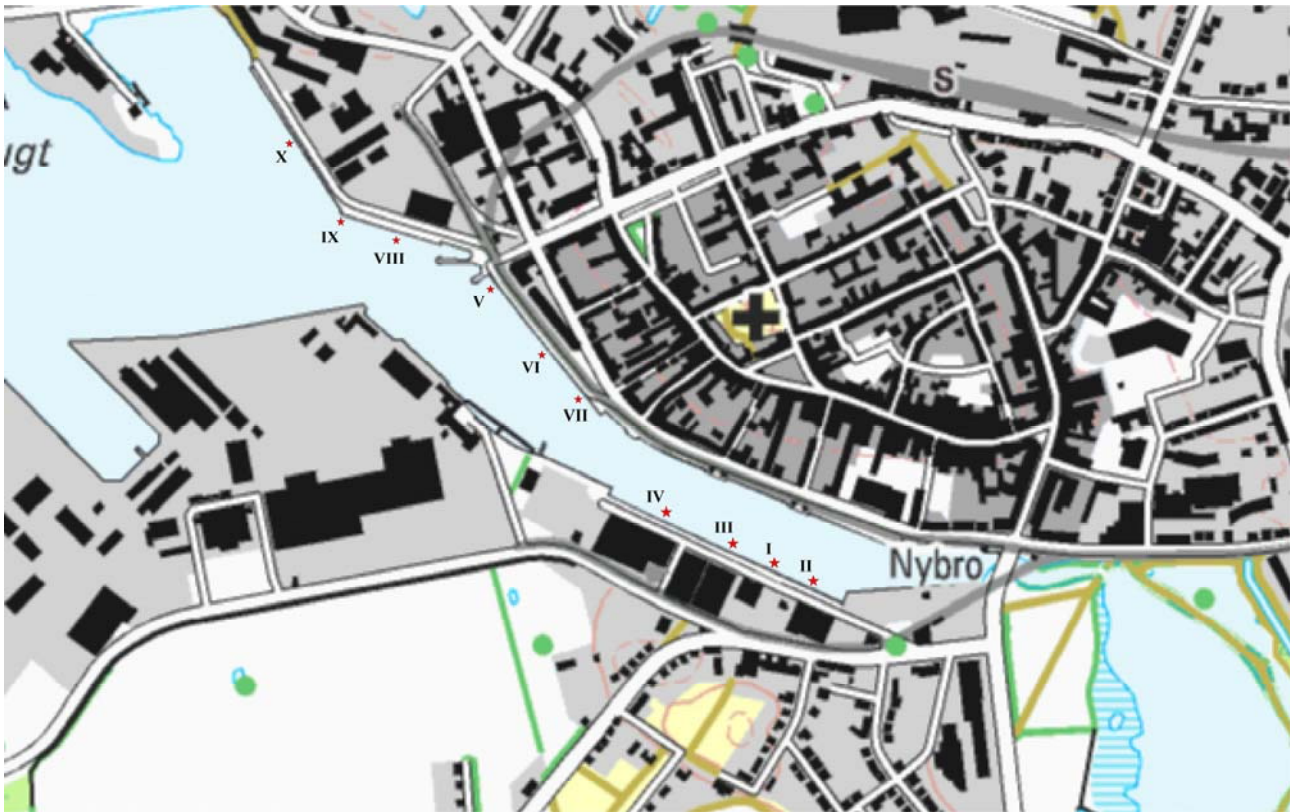

Fig. 2: Prøvehuller langs den nuværende kaj.

Vestre Kaj,

Ved Vestre Kaj (Kaj XII), som er 135 m lang, blev der lavet to prøvehuller (VIII og IX, fig. 2) udfør dennes nordvestlige halvdel.

I prøvehullet forekom der et ganske tyndt lag havneslam overlejrende undergrundsler.

Møllekaj

Ved Møllekaj (Kaj XIII), som er 215 m lang, blev der lavet ét prøvehul (X, fig. 2) udfør midten af denne.

I prøvehullet forekom der et ganske tyndt lag havneslam overlejrende undergrundsler.

Topografi og fundpotentiale.

Nakskovs middelalderbydel ligger på nordsiden af havnebassinet, hvor Toldbodkajen har ligget udfør byens nordvestlige del. Både Vestre Kaj og Møllekajen har ligget udenfor byen, og har i middelalderen sandsynligvis været et yderst lavvandet område.

En opmåling fra 1869 viser, at der langs den nuværende havnefront ved Toldboden var 90–210 cm dybt, og at den nuværende havnefront ligger ca. 5–14 m længere ude i havnebassinet end middelalderens havnefront:

- Ved prøvehul V ligger den nuværende kajkant ca. 10 m længere mod sydvest end i 1869, hvor vanddybden var ca. 90cm (3 fod).

- Ved prøvehul VI ligger den nuværende kajkant ca. 5 m længere mod sydvest end i 1869, hvor vanddybden var ca. 90 cm (3 fod).
- Ved prøvehul VII ligger den nuværende kajkant ca. 14 m længere mod sydvest end i 1869, hvor vanddybden var ca. 2,10 m (7 fod).

Den størst målte dybde i 1869 i havnebassinet forekom omtrent udfør middelalderbyens centrale del (sydøst for Toldbodkajen) og var ca. 4,20 m. I perioden fra 1910 til 1950 blev havnen imidlertid uddybet fra 5,0 til 6,3 m (iflg. Den Danske Havnelods). Dette, kombineret med resultatet fra den marinarkæologiske forundersøgelse, betyder, at muligheden for forekomst af intakte kulturlag fra Middelalderen og Renæssancen i havnen synes overordentlig ringe.

Overfor middelalderbydelen, på sydsiden af Østhavnens havnebassin, viser opmålingen fra 1869, at området på det tidspunkt var ét stort fladvandsområde beliggende nordøst for den tidligere ø Færgeland. Langs den nuværende havnefront ved Sydkajen var vanddybden i 1869 blot ca. 30 cm og med den nuværende dybde på 6–6,5 m, er der afgravet mindst 5,5–6,0 m.

Konklusion

Langs de prøvegravede kajer forekommer der ikke kulturlag, der kan relateres til Middelalder eller Renæssance, og hér er der ikke behov for yderligere undersøgelser.

Tidligere uddybninger udfør de undersøgte kajer har været så kraftig, at der sandsynligvis heller ikke midt i havnebassinet forekommer intakte kulturlag fra Middelalder og Renæssance.

Anbefaling

Vikingskibsmuseet mener ikke, at der er behov for yderligere marinarkæologiske undersøgelser i de dele af Østhavnen, hvor der skal uddybes.

Ved den kommende uddybning skal man dog være opmærksom på, at der i området mellem Toldbodkaj og Vestre Kaj kan forekomme pælerester i undergrundsleret. Pælene kan stamme fra et spærringsanlæg, der udfør Nørrevold er markeret på et kort fra 1500-tallet over Chr. den 3. befæstningsanlæg i Nakskov. Selvom eventuelle pæle kan være delvist opgravet ved tidligere uddybningsarbejde, er de rester, der endnu måtte findes, at betragte som et fredet fortidsminde, og en registrering er af stor kulturhistorisk værdi.